

PRZEDMIOTOWY SYSTEM OCENIANIA Z EDUKACJI DLA BEZPIECZEŃSTWA

I. Postanowienia wstępne

Ocenianie osiągnięć edukacyjnych ucznia polega na rozpoznawaniu przez nauczyciela poziomu i postępów w opanowaniu przez ucznia wiadomości i umiejętności w stosunku do wymagań edukacyjnych zawartych w podstawie programowej .

Celem oceny ucznia jest:

- informowanie ucznia o poziomie osiągnięć edukacyjnych;
- udzielanie uczniowi pomocy w nauce poprzez przekazanie uczniowi informacji o tym, co zrobił dobrze i jak powinien się dalej uczyć;
- udzielenie wskazówek do samodzielnego planowania własnego rozwoju;
- motywowanie ucznia do dalszych postępów w nauce;
- dostarczenie rodzicom i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach w nauce i szczególnych uzdolnieniach ucznia;
- umożliwienie nauczycielom doskonalenia organizacji i metod pracy dydaktyczno – wychowawczej.
- monitorowanie bieżącej pracy ucznia

II. Formy i zasady oceniania ucznia

1. Ocenie podlega wiedza i umiejętności, w tym praca w grupie i aktywność .
2. Pomiar osiągnięć uczniów może odbywać się za pomocą następujących narzędzi:
 - a) sprawdziany – podsumowują wiadomości, obejmują cały dział lub jego część, czas trwania do 1 godziny, są zapowiadane przez nauczyciela co najmniej tydzień wcześniej. Są obowiązkowe. W przypadku nieobecności ucznia na sprawdzianie, uczeń musi go napisać w terminie do 2 tygodni od pojawienia się w szkole. W sytuacjach losowych może być to dłuższy termin.
 - b) kartkówki – obejmują 1 – 3 lekcji i są równoważne z odpytywaniem czas trwania 5 – 20 minut, nie są zapowiadane przez nauczyciela
 - c) odpowiedzi ustne – obejmują 1 – 3 lekcji
 - d) ćwiczenia praktyczne np. umiejętność resuscytacji, udzielania pomocy przy utracie przytomności itp.
 - e) zadania domowe (sprawdzane wrywkowo). Uczeń, który nie zrobił zadania domowego, może zdobyć je i przynieść na kolejną lekcję ale ocena którą uzyska będzie o stopień niższa od oceny, którą by otrzymał, gdyby zadanie oddał w terminie.
 - f) prace dodatkowe (np. referat, projekt, prezentacja multimedialna, wykonanie pomocy dydaktycznych)- nie są obowiązkowe. Dla uczniów zdolnych mogą być zadawane dodatkowe zadania nadobowiązkowe o podwyższonym stopniu trudności, które mają wpływ na wystawienie końcoworocznej oceny. Najniższa ocena za taką pracę to ocena dobra.
 - g) praca w grupie- wszyscy uczniowie tworzący grupę otrzymują taką samą ocenę. W wyjątkowych wypadkach uczeń, który nie angażuje się w pracę grupy może otrzymać ocenę inną niż pozostali.
 - h) udział w konkursach, olimpiadach przedmiotowych oraz różnorodnych projektach edukacyjnych związanych bezpośrednio z przedmiotem.
 - i) zeszyt przedmiotowy- podlega ocenie 1 raz na semestr.
 - j) aktywność na lekcji- za aktywność na lekcji uczeń może uzyskać plusy. Trzy otrzymane plusy zamieniane zostają na ocenę bardzo dobrą. Pod pojęciem aktywności rozumiemy: udzielanie prawidłowych odpowiedzi, udział w dyskusji, zaangażowanie w wykonywane zadania i ćwiczenia. Uczeń może również na lekcji otrzymywać minusy za: nie zapisywanie notatek, brak zeszytu czy podręcznika. Trzy minusy są równoważne ocenie niedostatecznej.

Testy, sprawdziany i kartkówki są oceniane w systemie punktowym:

- 0% - 30% pkt – ocena niedostateczna (ndst)
- 31% do 50% pkt – ocena dopuszczająca (dop)
- 51% do 74% pkt – ocena dostateczna (dst)
- 75% do 90% pkt – ocena dobra (db)
- 91% do 100% pkt – ocena bardzo dobra (bdb)
- ocena celująca - otrzymuje uczeń, który napisze na ocenę bdb i rozwiąże prawidłowo dodatkowe zadanie.

III. Zasady i formy poprawiania osiągnięć uczniów:

Termin podania wyników prac pisemnych nie powinien przekraczać 2 tygodni od czasu ich przeprowadzenia(może być przedłużony z powodu nieobecności nauczyciela lub klasy w szkole, ferii). Uczeń może poprawić każdą niezadawalającą go ocenę. Negatywnie oceniony sprawdzian, kartkówkę uczeń może poprawiać tylko raz. Poprawa jest dobrowolna i musi odbyć się w ciągu 2 tygodni od rozdania poprawionych prac. W sytuacjach losowych nauczyciel może wydłużyć ten termin. Poprawiona ocena zostaje zanotowana w dzienniku obok oceny wcześniej otrzymanej. Jeśli uczeń nie przystąpi do poprawy sprawdzianu, ocena wcześniejsza zostaje utrzymana. Jeżeli uczeń nie pisał sprawdzianu musi go napisać w czasie 2 tygodni po powrocie do szkoły lub w terminie dłuższym(sytuacje losowe). Nauczyciel ma prawo odmówić uczniowi prawa do poprawy sprawdzianu, kartkówki w przypadku, gdy podczas tejże pracy pisemnej uczeń:

- „ściągał”,
- pracował niesamodzielnie - rozmawiał z innymi,
- korzystał z urządzeń elektronicznych lub Internetu w niedozwolonym przypadku. Praca niesamodzielna (ściągnięcie) skutkuje otrzymaniem oceny niedostatecznej bez możliwości poprawy.

Uczeń ma **prawo raz w semestrze zgłosić nieprzygotowanie do zajęć (nie dotyczy to zapowiedzianych sprawdzianów i kartkówek)**. Jeżeli uczeń nie wykorzysta prawa do zgłoszenia nieprzygotowania w pierwszym semestrze to przechodzi ono na semestr kolejny. W sytuacjach

losowych np. długotrwałej choroby ucznia, może on zgłosić nieprzygotowanie więcej niż raz w semestrze. Większa liczba nieprzygotowań ma wpływ na obniżenie oceny na półroczu(koniec roku).

Nieprzygotowanie należy zgłosić przed lekcją, nauczyciel zanotuje jego datę w dzienniku lekcyjnym .

Przez nieprzygotowanie się do lekcji rozumiemy:

- nieprzygotowanie do lekcji (z zakresu 3 ostatnich lekcji)
- brak zeszytu,
- brak podręcznika
- brak pracy domowej,
- brak pomocy potrzebnych do lekcji.

- Nieprzygotowanie do zajęć NIE oznacza: nieprzygotowania do zapowiedzianych prac kontrolnych.
- Uczeń ma obowiązek uzupełnić nieodrobione zadanie domowe i przyswoić materiał, którego nie opanowała na zajęciach.
- Po wykorzystaniu limitu określonego powyżej uczeń otrzymuje za każde nieprzygotowanie ocenę niedostateczną.

IV. Ustalanie oceny śródrocznej i końcoworocznej.

- Oceny cząstkowe uzyskane ze sprawdzianów, kartkówek, ćwiczeń praktycznych, odpowiedzi ustnych, prac domowych, pracy w grupach nie są równoważne.

Wagi poszczególnych ocen:

sprawdziany :3

ćwiczenia praktyczne : 2

kartkówki : 2

prace domowe: 1

praca w grupach : 1
odpowiedzi ustne: 2
zeszyt : 1
prace dodatkowe : 1

Nauczyciel może wystawić ocenę śródroczną (końcowo roczną) niższą lub wyższą od oceny wynikającej ze średniej w dzienniku elektronicznym , biorąc pod uwagę indywidualną pracę ucznia oraz jego sukcesy w konkursach przedmiotowych lub innych działaniach popularyzujących przedmiot w szkole i poza nią w ciągu semestru (roku szkolnego).

V. Kryteria dla poszczególnych ocen:

- stopień celujący otrzymuje uczeń, który:

spełnia wymagania na stopień bardzo dobry oraz posiada wiedzę i umiejętności znacznie wykraczające poza program nauczania przedmiotu w danej klasie, samodzielnie i twórczo rozwija własne uzdolnienia, biegle posługuje się zdobytymi wiadomościami w rozwiązywaniu problemów, proponuje rozwiązania nietypowe, rozwiązuje także zadania wykraczające poza program. Posiada wiedzę wykraczającą poza zakres materiału programowego, umie samodzielnie zdobywać wiedzę z różnych źródeł, wykazuje inicjatywę rozwiązywania konkretnych problemów w czasie lekcji i pracy pozalekcyjnej, wykonuje z własnej inicjatywy dodatkowe prace, wykonuje prace na rzecz szkoły. Jego wypowiedzi są przemyślane i nie zawierają żadnych błędów. Chętnie bierze udział i osiąga sukcesy w konkursach i olimpiadach przedmiotowych lub posiada inne porównywalne osiągnięcia.

- stopień bardzo dobry otrzymuje uczeń, który:

opanował cały zakres wiedzy i umiejętności określonym programem nauczania przedmiotu w danej klasie, sprawnie posługuje się zdobytymi wiadomościami, rozwiązuje samodzielnie problemy. Pracuje samodzielnie w zakresie zadań teoretycznych oraz praktycznych. Na lekcje przychodzi przygotowany i bierze w niej czynny udział.

- stopień dobry otrzymuje uczeń, który:

nie opanował w pełni wiadomości określonych programem w danej klasie, ale opanował je na poziomie przekraczającym wymagania zawarte w podstawach programowych, poprawnie stosuje wiadomości, rozwiązuje (wykonuje) samodzielnie typowe zadania z zakresu przedmiotu.

- stopień dostateczny otrzymuje uczeń, który:

opanował wiadomości i umiejętności określone programem nauczania w danej klasie na poziomie nieprzekraczającym wymagania zawartych w podstawach programowych, rozwiązuje (wykonuje) zadania teoretyczne i praktyczne o średnim stopniu trudności.

- stopień dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

ma braki w opanowaniu materiału programowego określonego w podstawach programowych, ale braki te nie przekraczają możliwości uzyskania przez ucznia podstawowej wiedzy z danego przedmiotu w ciągu dalszej nauki, rozwiązuje (wykonuje) zadania teoretyczne i praktyczne o niewielkim stopniu trudności.

- stopień niedostateczny otrzymuje uczeń, który:

nie opanował wiadomości i umiejętności określonych w wymaganiach edukacyjnych, a braki w wiadomościach uniemożliwiają dalsze zdobywanie wiedzy z tego przedmiotu, nie jest w stanie rozwiązać (wykonać) zadań o elementarnym stopniu trudności.

VI. Kryteria oceny uczniów z zaleceniami poradni psychologiczno-pedagogicznej:

- Ocenianie ucznia o specjalnych potrzebach edukacyjnych dostosowane jest do jego indywidualnych możliwości. Uwzględnia ono zalecenia opinii lub orzeczenia PPP, jego zaangażowanie w proces dydaktyczny oraz postępy w nauce.
- W ocenianiu uczniów z dysfunkcjami uwzględnione zostaną zalecenia poradni, takie jak:
 - wydłużenie czasu wykonywania ćwiczeń praktycznych,
 - możliwość rozbicia ćwiczeń złożonych na prostsze i ocenienie ich wykonania etapami,
 - konieczność odczytania poleceń przekazywanych innym uczniom w formie pisemnej,
 - branie pod uwagę poprawności merytorycznej wykonanego ćwiczenia, a nie jego walorów estetycznych,
 - możliwość (za zgodą ucznia) zamiany pracy pisemnej (praca klasowa lub sprawdzian) na odpowiedź ustną,
 - podczas odpowiedzi ustnych zastąpienie pytań złożonych większą ilością prostych,
 - obniżenie wymagań dotyczących estetyki zeszytu przedmiotowego,
 - możliwość udzielenia pomocy w przygotowaniu pracy dodatkowej.

Uczniowie z dysleksją i dysortografią:

Słaba technika i tempo czytania, rzutują na ogólne zrozumienie tekstów i poleceń wobec czego nauczyciel:

- wydłuża czas przeznaczony na przyswojenie modułów tematycznych,
- wydłuża czas na udzielenie odpowiedzi ustnych,
- pozwala pisać sprawdzian w czasie dłuższym od pozostałych uczniów,
- dodatkowo wyjaśnia i nakierowuje na prawidłowy tok myślenia. Ilość błędów ortograficznych niewpływa w żaden sposób na końcową ocenę ze sprawdzianów, czy kartkówek i ocenę z prowadzenia zeszytu.

W indywidualnych, uzasadnionych przypadkach dopuszcza się, by na sprawdzianie uczeń wybrał sobie z gotowego zestawu połowę zadań (te, które są dla niego najłatwiejsze). Nauczyciel wydłuża uczniowi z dysfunkcjami czas potrzebny na poprawę oceny ze sprawdzianu. Dopuszcza się możliwość ustnego odpytywania podczas konsultacji indywidualnych.

VII. Sposoby informowania rodziców

- Wymagania edukacyjne oraz Przedmiotowe Zasady Oceniania udostępnione są do wglądu rodziców (prawnych opiekunów) na stronie internetowej szkoły, w bibliotece szkolnej a także u nauczyciela przedmiotu.
- Informacja o postępach ucznia udzielana jest przez nauczyciela w czasie konsultacji indywidualnych oraz spotkań wywiadowczych.
- W przypadku wystąpienia problemów w nauce dziecka, rodzice powiadamiani są za pośrednictwem wychowawcy lub dziennika elektronicznego o konieczności odbycia konsultacji z nauczycielem.

Rozkład materiału wraz z planem wynikowym

EDUKACJA DLA BEZPIECZEŃSTWA

II etap edukacyjny (klasa VIII szkoły podstawowej)

Nr lekcji	Temat	Podstawa programowa	Zagadnienia – materiał nauczania	Oczekiwanie wiadomości i umiejętności Uczeń:	Kategoria celów	Poziom wymagań
1	Edukacja dla bezpieczeństwa – nowy przedmiot, nowe spojrzenie na własną aktywność osobistą i społeczną	I.1, II.1	<ul style="list-style-type: none"> –główne obszary tematyczne realizowane w ramach edukacji dla bezpieczeństwa –struktura nauczania przedmiotu –oceniając przedmiotowe (PSO) –podręcznik –metody, formy i środki dydaktyczne –zainteresowania i uzdolnienia w obrębie przedmiotu –źródła wiedzy pozapodręcznikowej 	<ul style="list-style-type: none"> –wymienia przesłanki przemawiające za realizacją przedmiotu –wymienia główne obszary tematyczne w ramach przedmiotu –wymienia główne metody pracy rekomendowane w obrębie przedmiotu –przedstawia zasady oceniania z przedmiotu –wskazuje najpopularniejsze źródła wiedzy pozapodręcznikowej –wyciąga przykłady form rozwoju swoich zainteresowań i uzdolnień korelujących z problematyką przedmiotu –przedstawia konstrukcję i omawia ogólną zawartość podręcznika do nauki przedmiotu 	A A A B B A, F C	PP PP PP P PP P P
2	Bezpieczny obywatel, bezpieczny naród, bezpieczne państwo	I.1	<ul style="list-style-type: none"> –definicja bezpieczeństwa – bezpieczeństwo jako stan i jako proces –rodzaje bezpieczeństwa –podstawowe pojęcia związane z bezpieczeństwem państwa 	<ul style="list-style-type: none"> –definiuje bezpieczeństwo –wymienia rodzaje bezpieczeństwa –wymienia rodzaje i dziedziny bezpieczeństwa państwa –definiuje pojęcia ochrony i obrony narodowej –wymienia podmioty odpowiadające za 	A A A A, F A	P P P PP P

			–podmioty odpowiadające za bezpieczeństwo państwa i jego obywateli	bezpieczeństwo kraju i jego obywateli		
3	Bezpieczeństwo Polski w stosunkach międzynarodowych	I.2, I.3	–znaczenie geopolitycznych uwarunkowań położenia Polski i kształtowaniu jej bezpieczeństwa w ciągu dziejów i obecnie –filary współczesnego bezpieczeństwa Polski –polska aktywność na arenie międzynarodowej w zakresie zachowania bezpieczeństwa (relacje wielostronne, regionalne i dwustronne) –wybrane zagrożenia dla bezpieczeństwa międzynarodowego	–opisuje geopolityczne położenie Polski –omawia wybrane aspekty tego położenia dla bezpieczeństwa narodowego –omawia historyczną ewolucję modelu bezpieczeństwa Polski –opisuje rolę organizacji międzynarodowych w zapewnieniu bezpieczeństwa Polski –wymienia przykłady polskiej aktywności na rzecz zachowania bezpieczeństwa (w ONZ, OBWE, NATO) –wymienia wybrane zagrożenia dla bezpieczeństwa we współczesnym świecie	B B D, F B A A	P P PP P PP P
4	Źródła zagrożeń	II.1, III.6.a	–rodzaje zagrożeń (naturalne, spowodowane działalnością człowieka oraz społeczne) –postępowanie zapobiegawcze –podmioty działające na rzecz zwalczania skutków zagrożeń –system ratownictwa	–wymienia przykłady nadzwyczajnych zagrożeń –dokonuje podziału zagrożeń ze względu na źródło ich pochodzenia –omawia sposoby przeciwdziałania zagrożeniom –wymienia podmioty działające na rzecz zwalczania skutków zagrożeń i tworzące system ratownictwa w Polsce	A B B A A B	P P P P P PP

			<p>w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> -numery alarmowe, Europejski Numer Alarmowy 	<ul style="list-style-type: none"> -wymienia numery alarmowe w Polsce i przypisuje je odpowiednim służbom -poszczególnym podmiotom ratowniczym przypisuje odpowiednie zadania 		
5	Ostrzeganie o zagrożeniach i alarmowanie	II.2	<ul style="list-style-type: none"> -system wykrywania skażeń i alarmowania -środki alarmowe i sygnały alarmowe -rodzaje alarmów i komunikatów ostrzegawczych i sposoby ich ogłaszania -zasady zachowania się po ogłoszeniu alarmu lub usłyszeniu komunikatu ostrzegawczego -przeciwdziałanie panice 	<ul style="list-style-type: none"> -charakteryzuje działanie i zadania systemu wykrywania skażeń i alarmowania -wymienia środki alarmowe podstawowe i zastępcze -rozdziela sygnały alarmowe -wymienia rodzaje komunikatów ostrzegawczych -omawia sposób ogłaszania i odwołania alarmów -opisuje sposób zachowania się ludności po ogłoszeniu alarmu lub wydaniu komunikatu ostrzegawczego -wymienia sposoby przeciwdziałania panice 	<p>B</p> <p>A</p> <p>C</p> <p>A</p> <p>B</p> <p>B</p> <p>A</p>	<p>PP</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p>

6	Ewakuacja	II.3, II.4	-definicja ewakuacji	-wyjaśnia termin „ewakuacja” i omawia jej znaczenie	B	P
			-stopnie ewakuacji	-rozróżnia rodzaje i stopnie ewakuacji	B	PP
			-rodzaje ewakuacji (planowa, doraźna, samoewakuacja)	-opisuje sposób zachowania się podczas ewakuacji z budynku	B	P
			-zasady zachowania podczas ewakuacji z budynku	-rozpoznaje znaki ewakuacyjne i informacyjne	A	P
			-wybrane znaki ewakuacyjne i informacyjne	-zna szkolną instrukcję ewakuacji	A	P
			-szkolna instrukcja ewakuacji	-omawia zasady ewakuacji ludności i zwierząt z terenów zagrożonych	B	PP
-ewakuacja z terenów zagrożonych	-opisuje sposób zaopatrywania w wodę i żywność podczas ewakuacji	B, C	PP			
-zasady zaopatrzenia w wodę i żywność w czasie ewakuacji	-uzasadnia znaczenie przeciwdziałania panice i podporządkowania się poleceniom służb ratowniczych					
-ewakuacja zwierząt						
7	Zagrożenia pożarowe	II.3, II.5	-przyczyny pożarów	-wymienia główne przyczyny pożarów	A	P
			-zasady postępowania podczas pożaru	-opisuje zasady postępowania po dostrzeżeniu pożaru	B	P
			-podręczny sprzęt gaśniczy i zasady jego rozmieszczania w budynkach	-omawia przeznaczenie podręcznego sprzętu gaśniczego i jego rozmieszczenie np. w szkole	B, C	P
			-obsługa gaśnic i hydrantów wewnętrznych	-opisuje sposób obsługi gaśnic i hydrantu wewnętrznego	B, C	P
			-gaszenie odzieży płonącej na człowieku oraz zarzewia ognia	-rozpoznaje znaki ochrony przeciwpożarowej	B	P
			-wybrane znaki ochrony przeciwpożarowej	-wyjaśnia, jak gasić zarzewie ognia i odzież płonąca na człowieku	B, C	PP
8	Zagrożenia powodziowe	II.3, II.4, II.5	-przyczyny powodzi	-wymienia główne przyczyny powodzi	A	P
			-ochrona	-wymienia zadania państwa w zakresie	A	P

			<p>przeciwpowodziowa w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> -pogotowie przeciwpowodziowe i alarm powodziowy -zasady zachowania się podczas powodzi i po opadnięciu wód powodziowych -zapasy na wypadek powodzi 	<p>ochrony przeciwpowodziowej</p> <ul style="list-style-type: none"> -wyjaśnia, jak należy się zachowywać w czasie powodzi -opisuje zasady postępowania po opadnięciu wód powodziowych -planuje niezbędne zapasy, które powinien zgromadzić dla swojej rodziny, aby przetrwać kilka dni w sytuacji kryzysowej -uzasadnia bezwzględny nakaz stosowania się do poleceń służb ratowniczych i sanitarnych w czasie powodzi 	<p>B</p> <p>B</p> <p>B, F</p> <p>B, E</p>	<p>P</p> <p>PP</p> <p>P</p> <p>P</p>
9	Ekstremalne warunki pogodowe	II.5	<p>-charakterystyka zagrożenia i zasady postępowania podczas:</p> <ul style="list-style-type: none"> • intensywnych opadów śniegu • ekstremalnie niskich temperatur • upałów • wicher • gwałtownych burz 	<p>-wymienia pogodowe zagrożenia dla bezpieczeństwa człowieka</p> <p>-opisuje praktyczne sposoby przeciwdziałania zagrożeniom podczas intensywnych opadów śniegu oraz ekstremalnie niskich temperatur</p> <p>-omawia sposoby ochrony przed niszczącymi skutkami upałów, wichury i gwałtownych burz</p>	<p>A</p> <p>B</p> <p>B, F</p>	<p>P</p> <p>P</p> <p>P</p>

10	Wypadki i katastrofy komunikacyjne. Uwolnienie niebezpiecznych substancji chemicznych	II.5	<ul style="list-style-type: none"> –przyczyny wypadków komunikacyjnych i zagrożenia towarzyszące tym wypadkom –postępowanie ratownicze na miejscu wypadku komunikacyjnego –oznaczenia pojazdów przewożących niebezpieczne substancje (tablice ADR) –postępowanie po uwolnieniu się niebezpiecznych substancji chemicznych 	<ul style="list-style-type: none"> –wymienia główne przyczyny wypadków komunikacyjnych –opisuje zagrożenia towarzyszące tym wypadkom –wymienia czynności, które należy wykonać, aby ocenić sytuację na miejscu zdarzenia, i stosuje tę wiedzę w praktyce –omawia sposoby zapewnienia bezpieczeństwa poszkodowanym, ratownikowi, osobom postronnym i w miejscu zdarzenia –omawia podstawowe zasady postępowania ratownika w miejscu zdarzenia (wypadek komunikacyjny) –opisuje zasady kodowania informacji na tablicach ADR –opisuje zasady zachowania się po uwolnieniu substancji toksycznych 	A B A B B B, F B, E	P PP P P P PP P
11	Zagrożenia terrorystyczne	II.5	<ul style="list-style-type: none"> –przyczyny współczesnego terroryzmu –najczęstsze formy aktów terroru –zasady zachowania się podczas ataku terrorystycznego lub bezpośrednio po nim: <ul style="list-style-type: none"> • strzelanina • sytuacja zakładnicza • atak bombowy • atak gazowy • podejrzana przesyłka 	<ul style="list-style-type: none"> –omawia genezę i formy współczesnych aktów terroru –opisuje zasady zachowania się na wypadek: <ul style="list-style-type: none"> • strzelaniny • znalezienia się w sytuacji zakładniczej • ataku bombowego • ataku gazowego • otrzymania podejrzanego przesyłki –rozumie konieczność powiadamiania służb porządkowych (policji, straży miejskiej) o podejrzenie zachowujących się osobach lub podejrzanych przedmiotach zauważonych w miejscach publicznych 	B B E	PP P P

12	Powtórzenie materiału z zakresu bezpieczeństwa oraz postępowania w sytuacjach zagrożeń	I.1, I.2, I.3, II.1, II.2, II.3, II.4, II.5	<ul style="list-style-type: none"> –powtórzenie i utrwalenie wiadomości przekazanych w ramach poprzednich jednostek dydaktycznych –usystematyzowanie zdobytych wiadomości –przygotowanie uczniów do zaplanowanej formy kontroli wiedzy i umiejętności (prezentacja form i zakresu oraz narzędzi dydaktycznych przewidzianych do realizacji) 	<ul style="list-style-type: none"> –łączy logicznie poszczególne zagadnienia w ciąg przyczynowo-skutkowy –dostrzega słabe i mocne strony proponowanych rozwiązań –proponuje własne – alternatywne – rozwiązania –sprawnie operuje poznanym słownictwem –trafnie argumentuje –sprawnie realizuje inscenizowane działania ratownicze –dysponuje wiedzą pozapodręcznikową –rozwija swoje zainteresowania w zakresie przedmiotu 	<p>B</p> <p>C, D</p> <p>D F</p> <p>B</p> <p>D, E</p> <p>C, E</p> <p>D</p> <p>D, F</p>	<p>PP</p> <p>PP</p> <p>P</p> <p>PP</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>PP</p> <p>PP</p>
13	Próbna ewakuacja	II.2, II.3, II.4, II.5	<ul style="list-style-type: none"> –ewakuacja realizowana na podstawie szkolnej instrukcji ewakuacji, przy wykorzystaniu obowiązujących procedur, sygnałów i dróg ewakuacji; realizowana w obecności obserwatora z ramienia PSP (lub organu prowadzącego szkołę) –omówienie istotnych elementów zachowania uczniów i personelu szkoły 	<ul style="list-style-type: none"> –zna ogólne zasady postępowania po ogłoszeniu ewakuacji –rozpoznaje znaki ewakuacyjne, informacyjne i ochrony przeciwpożarowej –zna treść szkolnej instrukcji ewakuacji –prawidłowo wykonuje nakazane czynności –wykazuje troskę o bezpieczeństwo własne i innych osób –zachowuje spokój i opanowanie 	<p>A</p> <p>B</p> <p>B</p> <p>C</p> <p>D, E</p> <p>E</p>	<p>P</p> <p>P</p> <p>PP</p> <p>P</p> <p>PP</p> <p>P</p>
14	Podstawowe wiadomości z zakresu pierwszej pomocy	III.1, III.3, III.5	<ul style="list-style-type: none"> –pierwsza pomoc – definicja i zakres –obowiązek (prawny i moralny) udzielania pierwszej pomocy 	<ul style="list-style-type: none"> –wyjaśnia termin „pierwsza pomoc” –określa prawny i moralny obowiązek niesienia pomocy poszkodowanym –wyjaśnia rolę układów: krążenia, nerwowego, oddechowego w utrzymaniu 	<p>B</p> <p>B, E</p> <p>B</p>	<p>PP</p> <p>P</p> <p>P</p>

			<p>–podstawy anatomii i fizjologii człowieka:</p> <ul style="list-style-type: none"> • układ oddechowy • układ krążenia • układ nerwowy <p>–stan nagłego zagrożenia zdrowotnego</p> <p>–przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenia stanu zdrowia lub zagrożenia życia</p>	<p>podstawowych funkcji życiowych</p> <p>–wyjaśnia pojęcie „stan nagłego zagrożenia zdrowotnego”</p> <p>–opisuje przyczyny i okoliczności prowadzące do szybkiego pogorszenia stanu zdrowia lub zagrożenia życia</p> <p>–wyjaśnia znaczenie czasu podczas udzielania pierwszej pomocy</p>	B	PP
					B	P
					B	P
15–16	Postępowanie w miejscu zdarzenia	III.1, III.2, III.3, III.4, III.6, III.7	<p>–bezpieczeństwo:</p> <ul style="list-style-type: none"> • świadka • ratownika • poszkodowanych • miejsca zdarzenia <p>–środki ochrony osobistej dla ratownika</p> <p>–bezpieczne zdejmowanie rękawiczek jednorazowych</p> <p>–wzywanie profesjonalnej pomocy, adekwatnie do zaistniałego zdarzenia – numery alarmowe, treść komunikatu</p> <p>–aplikacje telefoniczne przydatne w ratownictwie</p> <p>–transport poszkodowanych</p>	<p>–wymienia czynności, które na miejscu zdarzenia należy podjąć w trosce o bezpieczeństwo: świadka, ratownika, poszkodowanych, miejsca zdarzenia i pozostałych osób</p> <p>–wskazuje sposób zabezpieczenia się ratownika w kontakcie z poszkodowanym</p> <p>–demonstruje bezpieczny sposób zdejmowania rękawiczek jednorazowych</p> <p>–poprawnie konstruuje komunikat wzywający pomoc fachową</p> <p>–podaje numery alarmowe</p> <p>–podaje przykład aplikacji na telefon pomocnej w udzielaniu pierwszej pomocy</p> <p>–opisuje wybrane sposoby transportu osób przytomnych i nieprzytomnych</p>	A	P
					A	P
					C	P
					C, E	P
					A	P
					A	PP
					B	PP
17–18	Pomoc osobie nieprzytomnej	III.8, III.9	<p>–łańcuch przeżycia</p> <p>–rola świadka zdarzenia</p> <p>–nagle zatrzymanie krążenia (NZK)</p>	<p>–wyjaśnia pojęcie „nagle zatrzymanie krążenia”</p> <p>–opisuje ogniwa łańcucha przeżycia</p> <p>–ocenia bezpieczeństwo miejsca wypadku</p>	B	P
					B	PP
					C, E	P
					C, E	P

			<p>–ocena:</p> <ul style="list-style-type: none"> • bezpieczeństwa miejsca zdarzenia • przytomności poszkodowanego • stanu poszkodowanego (schemat ABC) <p>–przyczyny i objawy utraty przytomności</p> <p>–udrażnianie dróg oddechowych ocena oddechu</p> <p>–pozycja bezpieczna</p> <p>–ochrona termiczna i kontrolowanie stanu poszkodowanego</p> <p>–pierwsza pomoc w przypadku omdlenia</p>	<p>–ocenia stan świadomości poszkodowanego</p> <p>–wymienia objawy utraty przytomności</p> <p>–ocenia stan poszkodowanego wg schematu ABC</p> <p>–udrażnia drogi oddechowe (rękoczynem czoło–żuchwa)</p> <p>–wyjaśnia mechanizm niedrożności dróg oddechowych u osoby nieprzytomnej</p> <p>–sprawdza, czy poszkodowany oddycha</p> <p>–układa poszkodowanego nieprzytomnego, ale oddychającego, w pozycji bezpiecznej</p> <p>–zapewnia poszkodowanemu ochronę termiczną</p> <p>–umiejętnie stosuje folię NRC</p> <p>–wyjaśnia, kiedy można zastosować odwrócony schemat CAB</p> <p>–wymienia główne przyczyny omdlenia</p> <p>–charakteryzuje objawy zwiastujące omdlenie</p> <p>–udziela pierwszej pomocy w przypadku omdlenia</p>	<p>A</p> <p>C, E</p> <p>C, E</p> <p>B, C</p> <p>C, E</p> <p>C, E</p> <p>C</p> <p>C, E</p> <p>B, C</p> <p>A</p> <p>B</p> <p>C, E</p>	<p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>PP</p> <p>PP</p> <p>PP</p> <p>PP</p> <p>PP</p> <p>PP</p>
--	--	--	--	---	---	--

19–20	Resuscytacja krążeniowo-oddechowa	III.1, III.10	<ul style="list-style-type: none"> –definicja resuscytacji krążeniowo-oddechowej –przyczyny i typowe objawy NZK –podstawowe zabiegi resuscytacyjne u dorosłych, dzieci i niemowląt (algorytm) –obsługa automatycznego defibrylatora zewnętrznego (AED) z zaznaczeniem potrzeby wczesnego użycia urządzenia podczas RKO 	<ul style="list-style-type: none"> –definiuje pojęcie „resuscytacja krążeniowo-oddechowa” –opisuje znaczenie RKO w akcji ratowniczej –wymienia warunki i czynniki zapewniające realizację RKO na wysokim poziomie skuteczności –omawia algorytm ratowniczy RKO u dorosłych i dzieci –wykonuje pełen cykl RKO na manekinie dorosłego i niemowlęcia (samodzielnie i w parze) –stosuje środki ochrony osobistej podczas wykonywania RKO –opisuje działanie i obsługę automatycznego defibrylatora zewnętrznego –przedstawia zalety zastosowania AED w akcji ratowniczej 	<p>A</p> <p>B, E A</p> <p>B</p> <p>C</p> <p>C</p> <p>B, E</p> <p>B, E</p>	<p>PP</p> <p>PP P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>PP</p>
21	Apteczka pierwszej pomocy	III.12	<ul style="list-style-type: none"> –rodzaje apteczek pierwszej pomocy (wygląd, zawartość, rozmieszczenie) –wyposażenie apteczki pierwszej pomocy (podstawy prawne, przeznaczenie): <ul style="list-style-type: none"> • samochodowej • domowej • turystycznej –zastępcze i doraźnie improwizowane materiały opatrunkowe 	<ul style="list-style-type: none"> –omawia przeznaczenie i podstawowe typy apteczek pierwszej pomocy –wylicza przedmioty wchodzące w skład apteczki pierwszej pomocy: <ul style="list-style-type: none"> • samochodowej • turystycznej • domowej –opisuje zasady doboru i przechowywania składników apteczki pierwszej pomocy –proponuje improwizowane środki opatrunkowe, zależnie od rodzaju zranienia 	<p>B</p> <p>A, B</p> <p>B</p> <p>B, C, F</p>	<p>PP</p> <p>P</p> <p>PP</p> <p>PP</p>

22	Tamowanie krwotoków	III.13.a, III.13.b, III.13.c, III.13.d, III.13.e	<ul style="list-style-type: none"> –rodzaje ran i krwotoków –środki ochrony indywidualnej w kontakcie z płynami ustrojowymi –zakładanie opatrunku osłaniającego i uciskowego w obrębie kończyn –praktyczne sposoby opatrywania ran w zależności od miejsca zranienia 	<ul style="list-style-type: none"> –wyjaśnia pojęcia: rana, krwotok, opatrunek uciskowy, opatrunek osłaniający –wykonuje w obrębie kończyny opatrunki uciskowe i osłaniające –wymienia rodzaje krwotoków i charakteryzuje je –stosuje rękawiczki ochronne podczas opatrywania ran –bezpiecznie zdejmuje rękawiczki ochronne –wykonuje opatrunek zależnie od miejsca zranienia (inne niż kończyna) –demonstruje sposób tamowania krwotoku z nosa 	A C, E A, B C, E C C, F C	P P P P PP PP
23	Złamania i zwichnięcia	III.13.f, III.13.g, III.13.h	<ul style="list-style-type: none"> –typowe objawy urazów kości i stawów oraz ich rodzaje –opatrywanie złamań, skręceń i zwichnięć –sposoby unieruchamiania kończyn –zastosowanie chusty trójkątnej –postępowanie ratownicze w przypadku urazów kręgosłupa –zapobieganie urazom przy pracy, w sporcie i podczas rekreacji 	<ul style="list-style-type: none"> –wyjaśnia pojęcia: złamanie, zwichnięcie, skręcenie –zna i stosuje zasady doraźnego unieruchomienia kości i stawów –zakłada temblak –omawia pryncypialne zasady postępowania w przypadku podejrzenia urazów kręgosłupa –opisuje najczęstsze okoliczności urazów kręgosłupa –podaje przykłady zapobiegania urazom w domu, w pracy, podczas rekreacji i w sporcie 	B B, E C, E B B B, F	PP P P P PP PP

24	Oparzenia i odmrożenia	III.14	<p>–oparzenia termiczne i chemiczne – okoliczności, objawy, pierwsza pomoc</p> <p>–udar słoneczny i udar cieplny – objawy, pierwsza pomoc</p> <p>–wychłodzenie i odmrożenie – przyczyny, pierwsza pomoc</p> <p>–zapobieganie oparzeniom (środowisko domowe, małe dzieci)</p>	<p>–wyjaśnia pojęcia: oparzenie, udar słoneczny, udar cieplny, odmrożenie, wychłodzenie</p> <p>–omawia zasady postępowania ratowniczego w przypadkach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oparzeń termicznych • oparzeń środkami chemicznymi • wychłodzenia organizmu i odmrożeń <p>–demonstruje sposób schładzania oparzonej kończyny</p> <p>–proponuje skuteczne sposoby zapobiegania oparzeniom, ze szczególnym uwzględnieniem środowiska domowego i małych dzieci</p>	<p>A</p> <p>B, C</p> <p>C, F</p> <p>D, F</p>	<p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>PP</p>
----	-------------------------------	--------	--	--	--	--------------------------------------

25–26	Inne groźne przypadki	III.1, III.2, III.3, III.5.a, III.5.b, III.11	<p>–pierwsza pomoc w przypadku:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zadławienia • zawału serca • udaru mózgu • napadu padaczkowego • ciała obcego w oku • zatrucia • tonięcia • porażenia prądem • ukąszenia • użądlenia <p>–zapobieganie zadławieniom u dzieci</p>	<p>–omawia objawy oraz sposób udzielania pierwszej pomocy w przypadkach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • zadławienia <ul style="list-style-type: none"> ▪ omawia schemat postępowania w przypadku zadławienia ▪ wykonuje na manekinie rękoczynny ratunkowe w przypadku zadławienia ▪ wymienia przykłady działań zapobiegających zadławieniu u małych dzieci • zawału serca • udaru mózgu • napadu padaczkowego • ciała obcego w oku • zatrucia • tonięcia • porażenia prądem • ukąszenia • użądlenia <p>–omawia sposoby zapewnienia bezpieczeństwa ratownika w wymienionych wypadkach</p>	B, E	P
-------	------------------------------	---	--	--	------	---

27	Powtórzenie materiału z zakresu pierwszej pomocy	III.1, III.2, III.3, III.4, III.5, III.6, III.7, III.8, III.9, III.10, III.11, III.12, III.13, III.14	-powtórzenie i utrwalenie wiadomości przekazanych w ramach poprzednich jednostek dydaktycznych	-łączy poszczególne zagadnienia w ciąg przyczynowo-skutkowy	B	PP
			-usystematyzowanie zdobytych wiadomości	-dostrzega słabe i mocne strony proponowanych rozwiązań	C, D	PP
			-przygotowanie uczniów do zaplanowanej formy kontroli wiedzy i umiejętności (prezentacja form i zakresu oraz narzędzi dydaktycznych przewidzianych do realizacji)	-proponuje własne – alternatywne – rozwiązania	D, F B	P PP
				-sprawnie operuje poznanym słownictwem	D, E	P
				-trafnie argumentuje	C, E	P
				-sprawnie realizuje działania ratownicze	D	PP
	-dysponuje wiedzą pozapodręcznikową	D, F	PP			
	-rozwijają swoje zainteresowania w zakresie przedmiotu					

28–29	Zdrowie jako wartość. Zasady zdrowego stylu życia	IV.1, IV.2, IV.3, IV.5, IV.6	<ul style="list-style-type: none"> –definicja zdrowia i jego rodzaje –czynniki mające wpływ na zdrowie – zależne i niezależne od człowieka –zachowania prozdrowotne oraz krótko- i długoterminowe konsekwencje ich zaniedbania –zachowania ryzykowne i ich konsekwencje –wyznaczniki i parametry stanu organizmu –źródła informacji o świadczeniach i usługach medycznych oraz o zdrowiu –indywidualny plan troski o zdrowie 	–definiuje zdrowie	A	PP
				–wyjaśnia zależności między zdrowiem fizycznym, psychicznym, emocjonalnym a społecznym	B	PP
				–wymienia czynniki mające wpływ na zdrowie i różnicuje je na takie, które są niezależne od człowieka, i takie, na które ma on całkowity wpływ	A	PP
				–wymienia zachowania prozdrowotne	A, E	P
				–wymienia zachowania szkodliwe dla zdrowia (ryzykowne) i wskazuje te, które szczególnie często występują wśród nastolatków	A	P
				–opisuje przewidywane skutki zachowań korzystnych i niekorzystnych dla zdrowia, zarówno te krótko-, jak i długofalowe	B, E	PP
				–określa rzetelne źródła informacji o zdrowiu oraz świadczeniach i usługach medycznych	B, F	P
				–wymienia wyznaczniki stanu ludzkiego organizmu i opisuje sposoby ich kontrolowania	A, C, F	P
30	Choroby cywilizacyjne	IV.1, IV.2, IV.5, IV.6, IV.7	<ul style="list-style-type: none"> –podział i przykłady chorób cywilizacyjnych –przyczyny chorób 	–analizuje i ocenia własne zachowania i możliwości związane ze zdrowiem	B, E	P
				–proponuje indywidualny plan żywieniowy, treningowy, program aktywnego wypoczynku oraz inne, istotne działania, sprzyjające jego prawidłowemu funkcjonowaniu w środowisku przyrodniczym i społecznym	B, E	PP
				–wymienia główne choroby cywilizacyjne	A	PP
				–wymienia główne przyczyny chorób cywilizacyjnych	A, B	PP

			<p>cywilizacyjnych</p> <ul style="list-style-type: none"> -wpływ stresu na zdrowie człowieka i sposoby walki z nim -profilaktyka chorób cywilizacyjnych oraz ich dotkliwe skutki społeczne -wybrane problemy zdrowia psychicznego (depresja, anoreksja, uzależnienia behawioralne) 	<ul style="list-style-type: none"> -wyjaśnia wpływ stresu na zdrowie -proponuje zestaw działań łagodzących skutki stresu -omawia objawy depresji, anoreksji i uzależnień behawioralnych -proponuje sposoby zapobiegania chorobom cywilizacyjnym 	<p>B</p> <p>D</p> <p>B</p> <p>D</p>	<p>P</p> <p>P</p> <p>PP</p> <p>PP</p>
31-32	Komunikacja interpersonalna w trosce o zdrowie	IV.4, IV.6, IV.7	<ul style="list-style-type: none"> -komunikacja werbalna i niewerbalna -elementy komunikacji niewerbalnej -strefy dystansu komunikacyjnego -zasady aktywnego słuchania -zakłócenia w komunikacji -bariery komunikacyjne -asertywność: <ul style="list-style-type: none"> -techniki asertywnego odmawiania -obrona własnych granic -negocjacje 	<ul style="list-style-type: none"> -omawia znaczenie prawidłowej komunikacji interpersonalnej -wyjaśnia znaczenie terminów „komunikacja werbalna” i „komunikacja niewerbalna” -wymienia i świadomie wykorzystuje elementy komunikacji niewerbalnej -charakteryzuje strefy dystansu komunikacyjnego -wymienia zasady aktywnego słuchania -wymienia najczęstsze zakłócenia w komunikacji interpersonalnej oraz bariery komunikacyjne -wymienia zasady asertywności -buduje komunikaty asertywne -odmawia stanowczo i z zachowaniem wysokiej kultury -proponuje rozwiązania spornych kwestii zgodnie z zasadami negocjacji 	<p>B, E</p> <p>B</p> <p>A, C, F</p> <p>B</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>A</p> <p>C, F</p> <p>C, F</p> <p>B, E</p>	<p>P</p> <p>P</p> <p>PP</p> <p>PP</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>P</p> <p>PP</p>
33	Powtórzenie materiału z zakresu	IV.1, IV.2, IV.3, IV.4, IV.5, IV.6,	<ul style="list-style-type: none"> -powtórzenie i utrwalenie wiadomości przekazanych w ramach poprzednich 	<ul style="list-style-type: none"> -łączy logicznie poszczególne zagadnienia w ciąg przyczynowo-skutkowy -dostrzega słabe i mocne strony 	<p>B</p> <p>C, D</p>	<p>PP</p> <p>PP</p>

	profilaktyki zdrowotnej	IV.7	jednostek dydaktycznych –usystematyzowanie zdobytych wiadomości –przygotowanie uczniów do zaplanowanej formy kontroli wiedzy i umiejętności (prezentacja form i zakresu oraz narzędzi dydaktycznych przewidzianych do realizacji)	proponowanych rozwiązań –proponuje własne – alternatywne – rozwiązania –sprawnie operuje poznanym słownictwem –trafnie argumentuje –dysponuje wiedzą pozapodręcznikową –rozwija swoje zainteresowania w zakresie przedmiotu	D, F B D, E D D, F	P PP P PP PP
--	--------------------------------	------	---	--	--------------------------------	--------------------------

Cele kształcenia to świadome – planowane i oczekiwane, a zarazem konkretne i wymierne – efekty edukacji. Zostały one podzielone na szczególnie wyodrębnione kategorie. Nadrzędnym celem jest jednak dobro ucznia, rozumiane jako jego wszechstronny, harmonijny rozwój i szkolny sukces.

Kategorie celów

Poziom I – wiadomości

A. Zapamiętywanie wiadomości (dyspozycja ucznia do przypominania sobie określonych nazw, terminów, praw, faktów i zasad)

B. Zrozumienie wiadomości (uczeń przedstawia poznane wiadomości według własnego schematu rozumowania, potrafi je systematyzować)

Poziom II- umiejętności

C. Stosowanie wiadomości w sytuacjach typowych (umiejętność praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości według najczęściej występujących algorytmów zachowań).

D. Stosowanie wiadomości w sytuacjach nietypowych i problemowych (świadczy o opanowaniu przez ucznia wiedzy z poziomów A i B oraz umiejętności z poziomu C, a także o swobodnym, syntetycznym stosowaniu posiadanych zasobów kompetencji do rozwiązywania skomplikowanych trudności)

Poziom III – postawy

E. Stosunek do społeczeństwa (chęć współpracy, nawiązywanie i utrzymywanie kontaktów, więzi społecznych, przestrzeganie zasad współżycia i norm społecznych)

F. Potrzeby i aspiracje (świadomość potrzeby zdobywania wiedzy, rozwijanie własnych zainteresowań, uzdolnień)

Posługiwanie się opisanymi wyżej ogólnymi celami może sprawiać trudności w monitorowaniu sposobu i poziomu ich realizacji. Należy je zatem odpowiednio doprecyzować, dbając o ich kryterialną mierzalność. Płynne przejście od ogółu do szczegółu pozwalają osiągnąć cele operacyjne. Wszystkie czynności nauczyciela związane z realizacją właściwie zaplanowanej lekcji muszą zostać podporządkowane osiągnięciu poszczególnych celów operacyjnych.

Poziomy wymagań

P – wymagania konieczne, na ocenę dopuszczającą, obejmują wiedzę i umiejętności proste, łatwe do opanowania i zapamiętania dla każdego ucznia, niezbędne w dalszej edukacji, często przydatne w życiu. Wymagania podstawowe, na ocenę dostateczną, to zasób wiedzy i umiejętności możliwy do opanowania przez uczniów przeciętnych, średnio uzdolnionych, niewykraczający poza wymagania podstawy programowej, przydatny w życiu, znaczący w dalszej edukacji; wraz z wymaganiami poziomu K tworzy niezbędny zasób najistotniejszych wiadomości i umiejętności.

PP- wymagania rozszerzające, na ocenę dobrą, obejmują wiedzę i umiejętności bardziej złożone, o wyższym poziomie trudności, wymagające twórczego podejścia, stanowiące rozwinięcie wymagań opisanych wcześniej, zarówno w odniesieniu do szczegółowości, jak i przydatności w życiu codziennym. Nie są niezbędne w dalszej nauce. Wymagania dopełniające, na ocenę bardzo dobrą, stanowią zasób wiedzy i umiejętności

trudny do opanowania, wymagający dużego nakładu pracy, korzystania z różnych źródeł wiedzy. W życiu codziennym bywają przydatne rzadko, pośrednio.

W – wymagania wykraczające, na ocenę celującą, obejmują wiedzę i umiejętności wykraczające poza program nauczania; obrazują indywidualny wkład pracy i osobiste zainteresowania uczniów.